

Suvi Ratinen

**PAKO-
LAINEN**

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Suvi Ratinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

ISBN 978-951-1-48751-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Viljarille.

30.9.1944

HÄN ISTUU LAIVAN kannella Turun satamassa ja puuskuttaa,
häntä vilkuillaan, hän huomaa sen kyllä.

Ihmisiä tungeksii ympäriinsä levottomana laumana, kaiteen
äärellä kurkotellaan. Alhaalla laiturissa köysiä irrotetaan jo.

Totta kai hänet tunnetaan ja tunnistetaan, siihen on saanut
tottua vuosikymmenten mittaan, mutta mitä ne tuijottavat,
tuokin nainen,

sitäkö, että onko se todella hän

vai että onpa vanhentunut.

Hän väistää katseet, sataman laidalla näkyy vääntyneitä
teräsnostureita, kevään suurpommituksen jälkiä.

Kiihtynyt huohotus repii keuhkoissa.

Hän ei ole enää vuosiin suostunut valokuviin. Nälkä,
taudit ja kauhut ovat uurtaneet 66-vuotiaat kasvot
kuolemanvanhoiksi, itsellekin vieraiksi, lommoiset posket,
syvälle vajonneet silmät, nopeasti kuihtuneet hiukset.

Suomessa ihmiset toisinaan säpsähtivät hänet nähdessään,
sillä liikkeellä oli huhuja, että hän olisi kuollut jo Viron
ensimmäisen neuvostomiehityksen aikana, joskus kolme neljä
vuotta sitten, tai viety Siperiaan niin kuin tuhannet muutkin
virolaiset, poliitikkoja, kulttuuriväkeä, keitä vain,

mutta myöhemmin Suomen lehdissä kerrottiin, että kirjailija
Aino Kallas on elossa Tallinnassa,

ei kuolinilmoitusta vaan uutinen hengissä olemisesta.

Sellaisen voisi julkaista nykyään vaikka joka päivä, sillä on hyvin ihmeellistä ja epätodennäköistä,

että hän on nyt täällä, laivassa, joka irrottautuu laiturista, kääntyy raskaasti, työntää ilmaan kolme käheää vihellystä, lähtee lipumaan pitkin Aurajokea.

Puoli vuotta sitten Suomessa uutisoitiin, että diplomaatti Oskar Kallas on päässyt turvaan pommitetusta Tallinnasta, vaikka ei kerrottu, että paareilla tuotiin ja henkiihieverissä, ja hän pelkäsi, että puoliso ehtisi Helsinkiin vain kuolemaan.

Ei kukaan olisi uskonut silloin, että heidän pitäisi lähteä pois Suomestakin,

että hänenkin.

Nyt Oskar, joka haettiin matkalle suoraan Mehiläisen sairaalasta, lepää hytissä, ruumassa kannen alla,

mutta hän,

hän tunsu tukehtuvansa sinne kosteaan pieneen koppiin ja kipusi heti takaisin ylös, saa hengitystään vähitellen rauhoittumaan.

Tästä matkasta, tästä nopeasta lähdöstä suomalaisissa lehdissä tuskin kirjoitetaan, kirjoitetaanko tästä koskaan missään.

LAIVA UI SAARTEN välissä kapeissa uomissa ja viistää Ruissalon kupeesta,

röyhkeät lokkiparvet syöksähtelevät vanaveden pyörteissä, rääkyvät ahnaasti, korvia särkee.

Hän on kärsinyt pitkään keskikorvantulehduksesta, jota on yritetty hoitaa tipoilla kahdesti päivässä, tuloksetta, mutta juuri tällä viikolla löytyi vihdoin tehoava lääke,

jonka nimi on Otarion

ja jota hän pakkasi mukaan.

Heitä kiellettiin ottamasta enempää kuin yksi laukku, sillä laiva tulee muutenkin niin täyteen, sanottiin, ja sen hän näkee nyt itsekin, näkee kaikki hermostuneet ihmiset, jotka on myös sysätty matkalle kiireellä.

Kaksi viikkoa sitten he pyysivät Oskarin kanssa asianajaja varatuomari Henrik Castrénia laatimaan hakemuksen Suomen kansalaisoikeuksien saamiseksi, se lähetettiin Suomen tasavallan presidentille, vastavalitulle Carl Gustav Mannerheimille.

Ruissalon rannalla vaahteroissa ja tammissa näkyy jo hehkuvaa keltaista ruskaa, puiden keskellä seisoo ryhdikkäitä huviloita, näyttävät säästyneen pommituksilta.

Hän luuli, että vastaus hakemukseen olisi nopea ja myönteinen,

koska heillä on vaikutusvaltaisia ystäviä, kuten entinen presidentti K. J. Ståhlberg ja Otavan toimitusjohtaja Heikki

Reenpää, jotka kirjoittivat liitteeksi suosituksia ja todisteluja
heidän kelpoisuudestaan kansalaisiksi (lämpimiä Suomen
ystäviä, elämäntavoiltaan kunnollisia),
mutta mitään nopeaa vastausta ei ole kuulunut,
vain kehoitus poistua ripeästi maasta.

Minä allekirjoittanut Aino Maria Julia Kallas olen syntyperäinen Suomen kansalainen ja olen naimisiin mentyäni fil. tohtori Oskar Philipp Kallaksen kanssa melkein vuosittain asunut tai ainakin pitempiä aikoja oleskellut Suomessa. Sitä paitsi, vaikka itsekin sitä sanon, olen kirjallisella toiminnallani tehnyt itseni tunnetuksi tässä maassa, jota samoin kuin mieheni olen rakastanut kuten omaa maatani. Lopuksi haluan vielä huomauttaa, että minä samoin kuin mieheni olemme molemmat taloudellisessa suhteessa vakavaraisia ja m.m. minä olen tähän saakka saanut nostaa ja jatkuvasti tulen nostamaan huomattavia palkkioita suomalaisilta kustantajilta kirjallisesta toiminnastani.

LAIVA KÄÄNTYY SAARTEN kapeikoista suuremmalle selälle,
Airiston selälle, reitti on hänelle hyvin tuttu, kuten koko
Itämeri,

mutta nyt maisema vaikuttaa vääristyneen oudolta, kuin olisi
jostakin toisesta maanosasta, toiselta luontovyöhykkeeltä.

Hän tuijottaa tyyntä merenpintaa, jonka öljymäisen hailea
harmaus tuntuu petolliselta

ja pelkää,

miten hän voisi olla pelkäämättä,

miten voisi luottaa siihen, että tämä matka on varmasti
turvallinen, kun lehdistä on kirjoitettu miinanraivauksessa
olleiden alustenkin tuhoutumisista?

Sota on kylvänyt meren täyteen miinoja, vuoroin suomalaiset,
vuoroin venäläiset ja sitten saksalaiset, nämä vedet ovat täynnä
ansoja ja hautoja, suuria aluksia makaa merenpohjassa miinojen
raiskaamina, kokonaisia satapäisiä miehistöjä on mennyt
mukana, tapettu kuin pikkukaloja rysään,

onhan hän nähnyt ominkin silmin,

on nähnyt revityt ruumiit, rangoista irronneet luut, meren
riepomat vaaterääsyt lojumassa valkoisella hietikolla, siellä missä
olisi pitänyt olla auringonottajia värikkäine varjoineen ja lapsia
kirmaamassa aaltoihin.

On parempi laskea katse ja tuijottaa repsottavia päällyslautoja
ja ruostunutta kantta,

laiva on jo ikivanha, ruotsalaisen Svea-yhtiön *Aeolus*, nimi

tarkoittaa tuulten jumalaa kreikkalaisessa mytologiassa, hän tietää sen kyllä.

Yhdeksän vuotta sitten hän matkusti Southamptonista Gibraltarille valtavalla hollantilaisella huvialuksella, joka oli saanut nimensä *Indrapoera* reitin pääte pisteessä Sumatralla olevalta tulivuorelta, se kiehtoi häntä ja hän päätti, että matkustaisi joskus läpi Välimeren ja Suezin kanavan katsomaan tuota vuotta,

silloin hän vielä luuli, että voisi itse päättää matkoistaan, että voisi vain uteliaisuudesta seilata pitkin vieraita meriä,

nyt ei enää luule eikä sellainen asia kuin *jonkin kiehtominen* kuulu hänen todellisuuteensa, johon mahtuu vain pelkoa ja vähän ärtymystä,

koska joutuu jatkuvasti väistelemään milloin mistäkin suunnasta kasvoilleen lehahtelevaa tupakansavua, kannella tungeksii paljon hermostuneita ihmisiä.

Tietenkin hän on huojentunut, ettei tarvitse olla pakenemassa Tallinnasta. Suomen lehdissä on kirjoitettu viime päivinä, että koko kaupunki on savun peitossa, että saksalaisten laivojen hylyt palavat satamassa, sukellusveneet seilaavat, kaupunkia pommitetaan aggressiivisesti mereltä ja lentokoneista ja tuhannet ihmiset yrittävät päästä sieltä pois.

Helsinkiä ei enää pommiteta, mutta Suomeen ei virolaisten kannata yrittää, sillä maa on solminut rauhan Neuvostoliiton kanssa,

on allekirjoittanut Moskovon välirauhansopimuksen ja luvannut lähettää Neuvostoliittoon takaisin sen kansalaisia, ihmisiä, joita Neuvostoliitto pitää kansalaisinaan, myös virolaisia.

Voitaisiinko hänetkin luovuttaa?

Totta kai hän ymmärtää olevansa onnekas, että saa matkustaa laillisesti isolla ruotsalaisella laivalla, että saa käydä välillä vessassa ja välillä ostamassa teetä kanttiinista,

eikä tarvitse yrittää piilotella missään kalastajien veneissä salakuljetettavana, kuten satojen virolaisten tänäkin yönä ylempänä Pohjanlahdella, lähteä jostakin Kokkolasta tai Raumalta, yrittää ylittää merta Ruotsiin pimeään turvin.

Täällä ei ole vielä pimeää,

aurinko alkaa vasta vähitellen laskea ja merelle valuu räikeää läikehtivää oranssia, ja näyttää siltä että jos joku noista onnettomista tupakanpolttajista heittäisi mereen palavan tulitikun tai kytevän tupakantumpin,

voisi koko maisema leimahtaa liekkeihin.

VÄÄNA-JÖESUUN RANTA Tallinnan kupeessa oli hänestä suloinen niin kuin joku Ranskan Bretagne, valkoisia hiekkadyynejä silmäkantamattomiin,

mutta sota pilasi senkin, vei auringonottajat hiekalta ja uimarit merestä, vei asukkaat pienistä huviloista dyynien takaa, mäntyjen katveesta, ikkunoihin ilmestyi lautoja, oli lähdetty maanpakoon tai Siperiaan,

he kuitenkin jäivät, viettivät siellä Virven huvilalla sodan ja valtausvuosien kesiä, ja hänelle tuli tavaksi kävellä aamuisin yksin tyhjällä rannalla

ja nousta toisinaan Türisalun harjanteelle, mistä näki kauaksi merelle,

näki myös, että Baldiskin sataman edustalle oli jämähtänyt valtava miehistönkuljetusproumu, jonka tiedettiin lähteneen Hangosta, mutta ajautuneen miinoihin, ja jonka nimi oli *Josif Stalin*, lohdu-ton pysähtynyt näky,

ja sieltä korkealta hiekkasärkän päältä saattoi tähyillä kohti pohjoista, Suomea, hän kaipasi sinne valtavasti, mutta ei sinne saanut matkustaa eikä lähettää postia, ei saanut edes lukea suomalaisia lehtiä.

Kun hän sitten vihdo-in pääsi Suomeen (ja oli onnellinen kuin vankilasta vapautunut), halusi *Helsingin Sanomat* kuulla minkälaista oli elämä suljetussa maassa ja hän kertoi kylmistä asunnoista, säkkipimeistä kaduista, jäljettämiin

kadonneista ihmisistä ja teattereista, joissa näyteltiin ilman miesnäyttelijöitä,

saksalaiset olivat jatkaneet tuhoamista ja teurastamista siitä, mihin neuvostoliittolaiset olivat jääneet – nyt Virossa elettiin vuorostaan Hitlerin komennon alla, mitä piti korostaa, sillä suomalaisten oli vaikea pysyä kärryillä etelänaapurinsa nopeissa hurjissa vallanvaihdoksissa.

Siitä hän ei kuitenkaan kertonut *Helsingin Sanomille* mitään,

miten eräänä aamuna Vääna-Jõesuun ranta ei ollutkaan tyhjä, vaan dyynelle oli paiskautunut suuret parvet hajonneita ruumiita, tummia lump pukasoja,

ja niitä heittelehti vesirajan vaahtoavassa aallokossakin, irrallisia luita, pääkalloja,

satoja ja satoja ruumiita, jotka olivat peräisin siitä miinoin ajaneesta ja matalikolle jämähtäneestä *Josif Stalin* -proomusta, olivat olleet hyllyssä loukussa yli puoli vuotta, läpi pakkasten, jäiden ja helteiden, kunnes saksalaiset olivat lähettäneet sukeltajat avaamaan luukkuja,

vapauttamaan kuolleita aaltojen ja merivirtojen armoille.

Rannalta levisi äitelä löyhkä, loppukesän lämmön sakeaksi hautoma raadon haju, parvi lokkeja ja variksia kaarteli räähkyen hietikon yllä.

Ja tuli myös lähikylien asukkaita, joku sai saappaat, toinen nahkatakin, eräs rupliakin,

eikä hän osannut selittää, miksi tuo kaikki irvokas karmeus veti puoleensa myös häntä, joka oli jo todistanut tarpeeksi tuhoa ja kuolemaa, oli vasta haudannut kaksi väkivaltaisesti kuollutta lastaan,

silti hän halusi nähdä, kun myrskyjen karaisemat kalastajat kaivoivat suuren kuopan ja vetivät sinne lahoavat ruumiit,

sotilaat, jotka oli värvätty ties mistä Neuvostoliiton kaukaisilta alueilta, ei siunauksia, ei rukouksia, vain kuumaa helteistä hiekkaa päälle,

samaa hienoa valkoista hiekkaa, johon haudattiin Pohjoisen Viron toisilla syrjäisillä rannikoilla juutalaisia, joiden tosin piti kaivaa itse hautansa, sitä hän ei ollut näkemässä, mutta paikallisten ihmisten puheet kulkivat, kauhistuneet kuvaukset kylien halki ajaneista linja-autokolonnistista, jotka olivat tulleet jostakin Natsi-Saksan toisilta laidoilta,

kerrottiin metsän takaa hiekkakumpujen keskeltä kantautuneista vaimeista laukauksista ja tuskanhuudoista.

Nyt ei kuulu mitään,

ei muuta kuin koneen rytmikäs jyskytys, joka tärisyttää laivaa, ihmiset ovat ahtautuneet kansikajuuttaan, mutta hän haluaa olla vieläkin yksin, on tyytyväinen, että otti päälleen paksun talviulsterin.

Vuorokausi on jo vaihtunut, ja syyskuu lokakuuksi, laiva kyntää jo jossakin Ahvenanmaan liepeillä,

Tallinna, Vääna-Jõesuu ja muut pohjoisen Viron rannat eivät olisi kovin kaukana tästä, jos menisi merta pitkin linnuntietä, vain Utön ohi ja kaakkoon.

Hän tuijottaa pimeää merta,

niin kuin voisi muka huomata pinnanalaisen vaaran, vaikka enää ei edes erota mustaa vettä mustasta taivaasta,

missään ei näy meriltä palaavien laivojen pieniä tuikkivia valoja eikä majakoita,

mutta jossakin tuolla mykän merenselän takana palavat Hiidenmaan majakat, kai ne vieläkin palavat, Ristna, Kõpu, Tahkuna, ennen ne tervehtivät, vilkuttivat kuin ystävät, kun oli palaamassa lännestä päin.

Hän tietää oikein hyvin, ettei hänellä ole muuta vaihtoehtoa kuin istua tässä keskellä pimeää merta ja pelätä, jos haluaa välttää suurimman vaaran,

kuljetuksen Helsingistä Vaalimaalle tai Lappeenrantaan ja luovutuksen Neuvostoliittoon, junamatkan pitkien vihreiden junien kyydissä itään, jonnekin tuntemattomalle arolle, Siperiaan vuorien taakse, kitumaan ja kuolemaan keskelle vieraita seutuja.

ÄLÄ MENE NAIMISIIN vierasmaalaisen kanssa,
sanoi siskopuolen aviomies 45 vuotta sitten.

Ihminen, joka hylkää kansallisuutensa sortuu, eikä hänen persoonallisuutensa voi pysyä eheänä, lisäsi siskopuolen aviomies, joka oli professori, kieliopin laatija ja suurta arvostusta nauttiva tärkeä ihminen, ja joka sanoi vielä tämänkin:

Sinusta ei voi tulla suomalaista kirjailijaa, unohdat kieleesi.

Hän ei unohtanut kieltään eikä näitä lauseita, mutta ei myöskään totellut niitä, sillä hänen 21-vuotiaan ruumiinsa himo ei totellut kansallisia rajoja: virolainen oli ryhdikäs ja itsetietoinen, väkevä kuin voimanostaja ja kiehtova, oli ehtinyt seilata merillä, vaeltaa Andalusian vuoristossa ja Palestiinassa, Egyptin aavikoilla, vaikka missä, oli ollut jo matkalla Kuuban vallankaappauksen taistelijaksi, mutta palannut kotimaahansa, jossa kansa eli kuin kuokkavieraina omilla maillaan ja jonka hyväksi halusi tehdä jotakin.

Ja hän, hän joutui pidättelemään himoaan, vaativaa, tuskastuttavan kireää himoa, kunnes avioliitto olisi solmittu, jottei jokin olisi särkynyt, varjo langennut.

Hän valitsi, että hänkin olisi virolainen, kun kerran oli pakko valita,

jos ei voinut olla sekä että, vaikka hän kyllä yritti.

ON KYLMÄ.

Hän makaa kapeassa vuoteessa tunkkaisessa hytissä. Toisesta petistä kuuluu Oskarin tasainen kuorsaus.

Ei tämä ole ensimmäinen kerta, kun hän valvoo aamuyötä miehensä vieressä. Oskar on ollut aina hyvä nukkumaan – ja nytkin, tällaisena yönä.

Hän istui ulkona kannella niin pitkään, kunnes kylmyys pakotti sisälle kajuuttaan, joka oli täynnä kylki kylkeen ahtautuneita ihmisiä ja levottomia puheita. Himmeiden kaasuvalojen alla kiertävää tupakansavua. Itkeviä ja oksentelevia pikkulapsia, vaikka meri on pysynyt tyynenä koko yön.

Joskus on hänelläkin ollut lapsia huolehdittavana.

Silloin oli ankara pakkanen, kun he matkustivat ensimmäistä kertaa yhdessä koko perhe Englantiin, Hangosta lähdettiin. Lapset tosin eivät olleet enää pieniä: Virve ja Laine parikymppisiä, Sulevkin kuudentoista ja Hillar kymmenen. Laiva särki itse jään, oli mahdotonta nukkua sietämättömässä kolinassa. Pohjanmerellä raju aallokko hakkasi kylkiä, he valvoivat talvivaatteet päällä ja kengät jaloissa, olivat kaikki kauhuissaan.

Jos laiva nyt uppoaa, hukumme ainakin yhdessä, sanoi pieni Hillar, myssy päässään, kasvot kalpeina kylmästä hytisten.

Eivät he hukkuneet,

eivät he ole perhe, joka kuolisi yhdessä vaan yksitellen. Siltä vaikuttaa: jokainen kivuliaan yksin.

Kerran hän oli kuolla Atlantilla, oli matkalla Amerikkaan ilman Oskaria ja lapsia suuren amerikkalaisyhtiön suurimmalla laivalla, jota sitäkin riepotteli karmea talvimyrsky: hirmuaallot huuhtoivat yläkantta ja sankassa lumipyryssä meri näytti kuin kiehuvalta alppivuoristolta. Viiden unettoman yön jälkeen hermot olivat riekaleina.

Myöhemmin New Yorkissa hän kuuli, että samaan aikaan maa oli järissyt eri puolilla maailmaa, Vesuvius oli purkautunut Italiassa,

ja hänen rakastamansa mies oli kuollut.

Ihminen, jonka seurassa hän oli saanut suoristaa selkänsä ilman pelkoa, että löisi päänsä kattoon ja taittaisi niskansa. Ja jonka tavattuakaan ei tuntenut itseään enää yksinäiseksi, vaikka ei voinutkaan jakaa jokapäiväistä elämää tämän kanssa.

Mutta siitä kaikesta on jo yli kaksi vuosikymmentä.

Kyllä, kyllä hän on kuullut Oskarin joskus myös huutavan unissaan, valittavan kuin häkkiin ajettu eläin, ja se on ollut kidutusta hänelle, joka on maannut vieressä ja joka on aiheuttanut tuskan.

Nyt puolison uni jatkuu rauhallisena,
mutta hän itse makaa silmät auki, on joka solullaan valppaana, vaikka ei voi nyt muuta kuin maata täällä rautaruomassa raskaan teräskannen alla, maata kapealla patjalla ja kuunnella,

miten laiva halkoo merta, torjuu mahtavien vesimassojen painetta, työntää tieltään suurta mustaa syvää sameaa vettä, jossa välkähtelee siellä täällä hopeakylkinen silakkaparvi. Ja ehkä leviää, tyhjyydessä yksin huojuvia leviä. Hapettomia liejuisia syvänteitä, pysyvä pimeys.

Hän pongahtaa istumaan, sydän hakkaa, raskas matala katto tuntuu putoavan päälle, on noustava, otettava muutama askel ja työnnettävä valkoinen kapea ovi varovasti raolleen, mutta käytävällä seisoo sama paksu homeinen ilma.

Tuosta nousee portaat kannelle, jyrkät, kiikkerät. Pystyisikö hän kipuamaan niitä tarpeeksi nopeasti? Ehtisikö pelastusveneille?

Tuskin heitä kukaan tulisi pelastamaan täältä yönpimeältä avomereltä. Mitään ei olisi tehtävissä.

Ei mitään.

Kun vain saisi kuolla nopeasti, sitä hän on aina toivonut. Että saisi hävitä äkkiä ja kokonaan, saisi palata takaisin alkuaineiksi, suureen kiertoon planktoneiksi, mudaksi,

eikä jäisi ajelehtimaan ruumiina minnekään vieraille rannoille.

AURINKO NOUSEE ORANSSINA Suomen takaa ja saa tyynen merenpinnan hehkumaan hopeisena,

pienet karut luodot kalastajamökkeineen on jo ohitettu, nyt näkyy suurempia saaria ja suurempia huviloita, näkyy vihreitä kiiltäviä mansardikattoja, pyöreitä valkoisia huvimajoja, lipputankoja korkeilla kallioilla,

mutta ei näy jälkeäkään siitä, mistä on kerrottu viime päivinä Suomen lehdissä, on kerrottu tuhansista Tukholman saaristoon ja Gotlantiin pelastautuneista virolaisista, on puhuttu syysmyrskyisistä öistä, surkeista pienistä veneistä ja lautoista ja pakolaistulvasta, jota armeija on kutsuttu organisoimaan.

Poukamassa ui joutsenparvi,
hän katsoo sitä korkealta laivan kannelta, tukevan ruotsalaisen rautalaivan.

On irvokasta, että elämä asettaa hänet tällaiseen tilanteeseen, hän on aina pitänyt valkoista laivaa turhan toivon symbolina, on kirjoittanut siitä novellinkin, niin hyvän että se on antanut lohtua elämässä pettyneille; New Yorkissa naiset jonottivat hänen nimikirjoitustaan käännöskokoelman kanteen. Novelli kertoo vanhaa legendaa hurmossaarnaajasta ja työorjista Lasnamäen rantaniityllä Tallinnassa odottamassa laivaa, jonka ovat näkevinään ulapalla auringon häikäisyssä, se veisi heidät Krimille,

siellä ei riistettäisi, siellä riittäisi kaikille leipää ja maitoa, hunajaakin.

Hän on matkalla Ruotsiin, maahan, joka on luvannut ottaa kaikki pakenevat vastaan, on luvannut antaa ruokaa, suojaa ja turvaa,

mutta viime aikoina sieltäkin on kantautunut puheita, ettei vieraita voida enää vastaanottaa, että älkää tulko tänne.

He eivät olisi Ruotsissa kauan, muiden vaivoina, vain sen aikaa kuin on pakko, että tilanne Suomessa selviää, ehkä kaksi kuukautta, jouluksi päästäisiin varmasti jo takaisin,

rahat riittäisivät enintään puoleksi vuodeksi, niin hän on ehtinyt laskea.

Laiva puikkelehtii vehreiden kapeikkojen läpi ja lipuu kohti kaupunkia, kiinnittyy laituriin Skeppsbrohon,

rantabulevardia reunustaa rivi jyhkeitä kivitaloja, ne näyttävät lempeiltä ja itsevarmoilta, ovat saaneet olla siinä läpi aikakausten, niiden takaa nousee kuparinvihreitä teräväkärkisiä kirkontorneja,

ja ilmaan leviää suuren kumean kellon väkevä lempeä lyönti, se taitaa tulla Suurkirkolta vai ehkä sittenkin Saksalaiselta kirkolta,

sunnuntaiaamun rauha, hyvänmaailman rauha – että tällainenkin todellisuus on vielä olemassa, kuin saari, joka leijuu ilmassa... huolettomana.

Edelliskerralla hän tuli Tukholmaan lentäen, kahdeksan vuotta sitten, tuli kirjailijaliiton kutsumana: kentällä oltiin vastassa, autolla kuljeteltiin, vierailtiin kuninkaan vastaanotollakin, kustannusyhtiö Bonnier oli juuri julkaissut häneltä *Vargbruden*-kokoelman, siksikin matka oli erityinen ja juhlaillallista syötiin toimitusjohtaja Karl Otto

Bonnierin kotona, jossa jokainen fasaanikuvioinen sohvatyyny, lampunvarjostin ja tapetti ilmensi sukupolvien mittaan karttunutta aistikasta makua ja vaurautta eikä hän onnistunut pitämään kateutta kurissa.

Nyt kukaan ei ole kutsunut heitä, kukaan ei ole vastassa eikä odota, ei ole mitään suunnitelmaa, minne mennä, ei ole muuta määränpäättä, kuin päästä pois Suomesta, ja nyt he seisovat Oskarin kanssa Ruotsin maaperällä, pienillä kantikkailla mukulakivillä päällystetyllä satama-aukiolla, kivillä, jotka ovat pyöristyneet kulmistaan vuosikymmenten mittaan, mutta mikään ei ole heitellyt niitä pois paikoiltaan.

On niin lämmin, että villaulsterin nappeja on avattava.

Laivasta purkautuu levoton poukkoileva lauma ihmisiä, joita Punaisen Ristin työntekijät alkavat koota ja neuvoa ja hän tekee nopean päätöksen, että otetaan taksi, vaikka matka ei olisi pitkä, vain kuninkaanlinnan ohi ja sillan yli.

Grand Hôtel

on valtava linnamainen kivitalo kanaalin rannalla, on ollut siinä aina, ainakin niin kauan kuin hän muistaa, on kaarevilla erkereillä ja takorautaparvekkeilla koristeltu julkisivu ja porttieri, joka tarttuu heidän laukkuihinsa, heidän ainoisiin pieniin laukkuihinsa, hänellä ei suinkaan ole sitä suurta metallista matka-arkkua, jonka osti Amerikan-kiertueelle, se jäi kotiin Tallinnaan niin kuin kaikki muukin, mutta onko niistä mitään enää jäljellä, ehkä suuri metallilaukku töröttää kytevässä raunioissa.

Turhaan Oskar hakee taskujaan ja lompakkoaan, toistaa näitä vanhasta maailmasta tuttuja eleitä ja tekoja, ei Oskarilla ole antaa muutamaa äyriä ovimiehelle,

ei ole kruunuja eikä markkoja, ei ruplia,
ei Oskarilla ole enää mitään, ei säästöjä tai sijoituksia, ei
osakkeita.

SILLOIN OLII SUNNUNTAI, kesäkuussa 1940, neljä vuotta sitten, hän muistaa päivän tarkkaan, muistaa Oskarin lyyhistyneenä nyyhkyttämässä työhuoneessaan Tallinnassa, edessä pöytä täynnä arvopapereita, pääasiassa virolaisten teollisuusyhtiöiden osakekirjoja, lähes 150 000 Viron kruunun arvosta, ja ne kaikki piti pakkoluovuttaa jo seuraavana aamuna venäläismiehittäjälle, joka oli kaapannut nopeasti Virossa vallan ja kaappasi nyt myös varallisuuden koko kansalta kollektivisoinnin nimissä, asunnotkin, mutta huonekalut he saivat pitää, kaikki rakkaat perintöbiedermeierit ja Lontoosta tuodut itämaiset matot, joita Oskar yritti myöhemmin kaupitella, mutta ei niitä kukaan ostanut, kun ei kenelläkään ollut rahaa ja monet muutkin yrittivät myydä omaisuuttaan eikä mattoja voinut syödä.